

Prof. dr hab. Wojciech Czakon, dr h.c.
Kierownik Katedry Zarządzania Strategicznego
Instytut Ekonomii, Finansów i Zarządzania
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Kraków, dnia 08 grudnia 2025r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr Eljasa Johansson
zatytułowanej ”(Un)disclosed sustainability: a critical analysis of airline
climate disclosures”
napisanej pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Zięby, prof. PG

I. Informacje formalne

1. Recenzję opracowałem na podstawie uchwały powołującej mnie przez Radę Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Politechniki Gdańskiej na funkcję recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora Panu mgr Eljasowi Johansson prowadzonej w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości. Zostałem o tym fakcie powiadomiony pismem Przewodniczącego ww. Rady Dyscypliny dr hab. Krzysztofa Lei, prof. PG z dnia 21 października 2025.

2. Podstawą prawną opracowanej recenzji jest art. 187 ustawy z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, który wskazuje następujące warunki:

„1. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

2. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

3. Rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej.

4. Do rozprawy doktorskiej dołącza się streszczenie w języku angielskim, a do rozprawy doktorskiej przygotowanej w języku obcym również streszczenie w języku polskim. W przypadku gdy rozprawa doktorska nie jest pracą pisemną, dołącza się opis w językach polskim i angielskim.”

3. Przedmiotem recenzji jest monografia zatytułowana „(Un)disclosed sustainability: a critical analysis of airline climate disclosures” (tytuł w języku polskim “(Nie)ujawniona zrównoważona działalność: krytyczna analiza informacji dotyczących klimatu ujawnianych przez linie lotnicze”). Praca ma objętość 297 stron, w tym: strona tytułowa, oświadczenia, opis bibliograficzny, streszczenie w języku polskim i angielskim, podziękowania, spis treści, spis 11 załączników, spis 12 rysunków, spis 11 tabel, lista skrótów, wstępu (11 str.), treści właściwej o łącznej objętości 162 strony podzielonej na 4 rozdziały (50 str., 22 str., 40 str., 47 str.), oraz konkluzji (29 str.). Stwierdzam, że objętość pracy jest typowa, a rozkład treści charakterystyczny dla prac teoretyczno-empirycznych. Objętość rozdziałów nie jest równomierna, na podkreślenie zasługuje obszerny rozdział metodologiczny. Nie do końca jest jasne dla mnie nazywanie rozdziałem 1 wstępu do pracy, a rozdziałem 6 zakończenia.

4. W monografii wykorzystano 243 pozycje przedstawione na 28 stronach, z czego przeważająca większość to artykuły naukowe publikowane w języku angielskim, monografie, dokumenty organizacji międzynarodowych, raporty korporacyjne międzynarodowych linii lotniczych, raporty branżowe oraz korporacyjne witryny www.

5. Praca została przygotowana bardzo starannie od strony redakcyjnej i edytorskiej, występują bardzo nieliczne niedociągnięcia (np. literówka w nagłówku pierwszej kolumny w tabeli 5 str. 108-110).

6. W wymiarze formalnym praca wypełnia wymogi określone w ust 3 i 4 art. 187 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce.

II. Ocena ogólna

Moja ocena ogólna pracy Eljasa Johanssona zatytułowanej (Un)disclosed sustainability: a critical analysis of airline climate disclosures” jest pozytywna. Problem podjęty w pracy znajduje się we wspólnym obszarze dwóch istotnych pól badawczych w naukach o zarządzaniu i jakości, tj. społecznej odpowiedzialności biznesu oraz komunikowania się korporacji z interesariuszami w zakresie wielkich wyzwań, takich jak zmiany klimatu.

Autor wychodzi od ugruntowanego w systematycznym przeglądzie literatury stwierdzenia, że branża pasażerskich przewozów lotniczych ma istotny wpływ na zmiany klimatu, ale poziom zrozumienia jej poczucia odpowiedzialności, wyrażanego w raportowaniu jest niski. Na tej podstawie formułuje dwa pytania badawcze (str. 11): 1) W jakim stopniu emisje są ujawniane w raportach zrównoważonego rozwoju globalnego sektora lotniczego? oraz 2) W jaki sposób komunikacja towarzysząca ujawnieniom emisji jest konstruowana, aby uzasadniać negatywny wpływ branży na klimat?

Punktem wyjścia do badań empirycznych jest ugruntowane teoretycznie założenie, że raportowanie przez korporacje wyników niefinansowych w zgodności ze standardami raportowania może nie być wystarczające do rzetelnej tych oceny wyników, a dalej jej odpowiedzialności za zrównoważony rozwój. Wobec tego zachodzi potrzeba zbadania stopnia spójności raportowania ze standardami, strategii komunikacyjnych przewoźników lotniczych, a także krytycznej analizy raportowania. Założenia pracy zostały prawidłowo osadzone w odpowiednich ramach teoretycznych i konceptualnych, a także powiązane z ważnym z punktu widzenia społecznego problemem. Przedstawiony w rozdziale 1 przegląd literatury dowodzi biegłości Doktoranta w poruszaniu się w ramach teoretycznych wyjaśniających zachowania aktorów zbiorowych oraz precyzji w definiowaniu kluczowych pojęć niezbędnych do prowadzenia przeglądu literatury oraz interpretacji wyników badań empirycznych. Na tej podstawie stwierdzam, że wymóg art. 187 ust. 1 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce jest spełniony.

Zaprojektowano badanie empiryczne złożone z dwóch etapów tj. ilościowego opartego na próbie 339 linii lotniczych spośród których wybrano 19 raportujących zgodnie ze standardami GRI, za rok 2019. Techniką analityczną było badanie porównawcze. Drugi etap jest jakościowy, a Doktorant oparł go o analizę tematyczną skupioną na technikach neutralizacji negatywnych wrażeń, uzupełnioną o krytyczną analizę dyskursu. Dobór próby, sekwencja etapów badawczych, dobór technik analitycznych oraz ich zastosowanie oceniam jako prawidłowe. Ustalenia badawcze wskazują na znaczny stopień swobody w raportowaniu, bardzo istotne odchylenia treściowe tego co linie lotnicze powinny zgodnie ze standardami raportować, a tym co faktycznie decydują się raportować. Dotyczą one 243 na 339 raportów, a wśród nich dominuje całkowity brak informacji (2/3), niepełna informacja (1/5) lub niereprezentatywna informacja (1/10). Wyniki drugiej fazy identyfikują 7 technik neutralizacji stosowanych przez linie lotnicze w

raportowaniu swojej odpowiedzialności za wpływ na klimat. Na podstawie analizy wyników, ich dyskusji względem literatury omówionej w pierwszym rozdziale, oraz odniesienia na luk poznawczych występujących w literaturze, stwierdzam że praca mgr Eljasa Johanssona spełnia art. 187 ust 2 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym, tj. przedstawia oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

III. Ocena szczegółowa

1. Doktorant pozycjonuje swoją pracę pośród tak zwanych „grand challenges” tj. wielkich wyzwań przed którymi stoi ludzkość, wybierając spośród nich zmiany klimatu, które wiążą się z aktywnością człowieka. Zatem problem, do którego odnosi się praca ma charakter fundamentalny i społecznie istotny. Podchodzi do tego problemu od strony odpowiedzialności biznesu, bowiem nie ulega wątpliwości że to zorganizowana, a nie indywidualna działalność człowieka odpowiada m.in. za emisję gazów. Następnie zwraca uwagę na to, że zastanawiająco mało jest badań nad tą odpowiedzialnością w branży lotniczej, a to mimo presji rozmaitych interesariuszy.
2. Milczącym założeniem sformułowania problemu jest to, że skuteczne działanie uwarunkowane jest prawidłową identyfikacją problemu oraz trafną lokalizacją odpowiedzialności, a to z kolei zależy od prawidłowej informacji. Centralną jednostką analizy w pracy doktorskiej mgr Eljasa Johanssona jest sprawozdawczość linii lotniczych, a ściślej jakość informacji, którą one raportują. Sformułowanie problemu, wybór jednostki analizy oraz branży oceniam jako trafne i prawidłowe. Towarzyszy temu sformułowanie dwóch pytań badawczych, które precyzyjnie i w sposób kompletny odpowiadają problemowi: pierwsze odnosi się do jakości informacji, a drugie do strategii komunikacyjnych stosowanych w branży lotniczej aby uzasadnić negatywny wpływ na środowisko naturalne.
3. **Rozdział pierwszy** (nie drugi jak sugeruje spis treści, bowiem wstęp nie jest rozdziałem) przedstawia przegląd literatury istotnej dla teoretycznego pozycjonowania problemu badawczego oraz zaprojektowania badań empirycznych. Treść właściwa tego rozdziału, a także każdego z pozostałych jest poprzedzona krótkim wprowadzeniem, a zakończona podsumowaniem. To dobra praktyka pisarstwa akademickiego. Rozdział pierwszy składa się z dwóch części, z których pierwsza zawiera konceptualizację dostarczając użytecznych i opartych na literaturze

ram pojęciowych, a druga przedstawia systematyczny przegląd literatury w przedmiocie pracy. Nie jest dla mnie jasne dlaczego Doktorant nie wskazuje jednoznacznie, że zdecydował się na systematyczny przegląd literatury, a jedynie odnosi się do zasad systematycznego przeglądu literatury (str. 21).

4. Kluczowe pojęcia omówione w sekcji 2.2. to kolejno zrównoważony rozwój (sustainability), zrównoważony rozwój korporacji (corporate sustainability), raportowanie zrównoważonego rozwoju (reporting sustainability), ramy raportowania (sustainability reporting frameworks), swoboda nieujawniania (discretion of non-reporting), teoretyczne ramy wyjaśniania zachowań raportujących (theoretical approaches to understand disclosure behavior), krytyczne podejścia do analizy raportowania zrównoważonego rozwoju (critical approaches to analysing sustainability reporting). Mgr Eljas Johansson wybiera przy tym ciekawy, przyjazny w odbiorze, narracyjny sposób omawiania każdego z tych pojęć. Sięga bowiem do korzeni historycznych, przedstawia kierunki ewolucji i proponuje rozumienie tych pojęć przyjmowane w pracy.
5. Czyniąc to rezygnuje jednak z konwencjonalnego przeglądu definicji, tabelarycznego przedstawiania istotnych sposobów definiowania, poszukiwania konsensualnej a nawet najbardziej aktualnej definicji. Choć w ten sposób rezygnuje z typowego dla prac doktorskich przeglądu, to przejmuje selektywnie najważniejsze punkty rozwoju myślenia o każdej z tych koncepcji. Nie jest przy tym do końca jasny dla mnie ten wybór ze względów metodologicznych – można było wesprzeć go istniejącymi systematycznymi przeglądami literatury. W rezultacie bowiem nieco brakuje najnowszych stanowisk w akademickiej debacie o każdym z tych pojęć, a cytowane źródła wskazują na okres sprzed pandemii COVID-19.
6. Kluczową z punktu widzenia badań empirycznych jest sekcja 2.2.4. przedstawiająca funkcjonujące równolegle ramy raportowania tj. GRI, SASB, IIRC, CDSB oraz CDP. Omawia szczegółowo wymogi każdej z nich, co wiąże się z projektem badania empirycznego fazy 1. W mojej ocenie można było explicite wskazać w tej sekcji dlaczego omówienie tych ram jest istotne dla badania empirycznego oraz wskazać kryteria tych ram użyteczne dla badania. Wprawdzie te elementy znajdują się w tekście, ale można było wprost wskazać które z nich stanowią oś analityczną.

7. Z kolei konceptualnie sekcja 2.2.5 dotycząca stopnia swobody, z którego korzystają korporacje selektywnie raportując swój wpływ na środowisko jest krytycznie istotna dla argumentacji uzasadniającej podjęcie tematu. Jej obszerność tj. nieco ponad strona tekstu wskazuje, że to nie przegląd literatury, ale raczej uzasadnienie podjęcia tematu. Być może ze względu na harmonię metodologiczną i narracyjną, ta sekcja powinna być dłuższa.
8. Ramy teoretyczne zostały przyjęte przez Doktoranta za Merkl-Davies i Brennan (2011), a wyróżnia się w nich trzy główne perspektywy: ekonomiczną, społeczną oraz krytyczną. Choć jest prawem badacza wybór tej, czy innej klasyfikacji, nie jest dla mnie jasne dlaczego omówienie akurat tego podejścia klasyfikacyjnego zostało wybrane. Tym bardziej, że literatura narasta dynamicznie. Trochę brakuje explicite wskazania, że dla celów pracy te podejścia mogą być użyteczne oraz w jaki sposób przewyższają inne dostępne podejścia. Dostrzegam też zróżnicowaną użyteczność każdego z nich. O ile krytyczne podejście ma zastosowanie dla badań jakościowych, o tyle analiza ram ekonomicznych jest dla mnie mniej jasna. Głównym powodem tej niejasności jest poziom analizy, bowiem w swojej pracy mgr Eljas Johansson operuje na poziomie korporacyjnym (organizacji), podczas gdy omówione teorie odnoszą się do zachowań menedżerów (poziom indywidualny). Nie znajduję w pracy wyjaśnienia tej różnicy. Z kolei perspektywa socjologiczna stanowi styczne, a może nawet odleglejsze niż styczne, rozważania względem teorii interesariuszy Edward Freeman'a. Warto podkreślić, że Edward Freeman uwzględnił także elementy etyczne. Dla pracy pozycjonowanej w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości można było wybrać jako kierunkowo istotną teorię interesariuszy, która zawiera elementy pozostałych. Na wyróżnienie zasługuje pogłębiona analiza podejścia krytycznego, która nie tylko jest znacznie obszerniejsza, ale także łączy aspekty konceptualizacji z metodyką badań.
9. Ostatnia sekcja rozdziału 1 odnosi się do kontekstu linii lotniczych. Moim zdaniem tytuł sekcji jest mylący, bo jej kluczowym elementem nie jest opis kontekstu empirycznego. W takim przypadku znalazłaby się w rozdziale metodologicznym. Jej kluczowy wkład do pracy to systematyczny przegląd literatury w zakresie raportowania zrównoważonego rozwoju (sekcja 2.3.2.). Jest to sekcja oparta na wcześniej opublikowanym artykule przedstawiającym przegląd literatury w przedmiocie pracy, który co warto podkreślić jest cytowany przez ponad 90 innych prac. Procedurę i

wybory metodyczne ilustruje rysunek 2 (str. 55), a pogłębionej ocenie poddano 23 artykuły. Warto podkreślenia jest ściśle stosowanie się do procedury proponowanej przez Tranfielda i in. (2003), co ma zaletę odniesienia do pierwotnej dla metodyki systematycznego przeglądu literatury. Jest to spójne ze stosowaną w całym rozdziale 1 preferencją względem tzw. prac fundacyjnych. Z drugiej strony jednak odbywa się to kosztem pominięcia najnowszych rozwinięć metodyki systematycznego przeglądu literatury. Pośród nich można znaleźć wymóg krytycznej oceny (review), a nie tylko opisowej prezentacji czy analizy tematycznej. Zresztą opisowa warstwa badanej literatury ma znaczenie dla charakterystyki próbki, ale nie niesie istotnej dla osiągnięcia celu pracy wartości poznawczej. Na wyróżnienie zasługuje identyfikacja w procedurze analizy tematycznej trzech istotnych dla pracy wątków, wskazywanych w dotychczasowej literaturze.

10. **Rozdział 2** zatytułowano „ramy teoretyczne”. To najkrótszy rozdział pracy. Mimo zwięzłości solidnie spełnia rolę pozycjonowania paradygmatycznego pracy, które osadzono w paradygmacie teorii krytycznej. Dalej Doktorant przedstawia zbiór pojęciowy oraz specyfikuje podstawowe założenia pracy (str. 75). To cenna i rzadko spotykana deklaracja, która jest niezbędna dla transparentnego sprawozdawania z przebiegu argumentacji Doktoranta. W szczególności zakłada On, że firmy nie mające wiadomości o pozytywnym wpływie na klimat mogą dążyć do ograniczania raportowania, albo usprawiedliwiania się w dążeniu do utrzymania legitymizacji korporacyjnej. To podstawowe założenie ma wymiar aksjologiczny, bowiem oznacza że Doktorant przypisuje korporacjom świadomość znaczenia problemu wpływu na zmiany klimatyczne i związane z tym poczucie odpowiedzialności. Jednocześnie podkreśla presję etyczną, która skłania je do szukania dróg wyjścia z niemożliwej do pogodzenia sytuacji oczekiwań względem faktycznego wpływu branży. W tym miejscu najbardziej widoczny jest dylemat metodologiczny mgr Eljasa Johanssona, polegający na przyjęciu organizacyjnego poziomu analizy (korporacje lotnicze), podczas gdy jednocześnie antropomorfizuje organizacje, które nie mają ani świadomości, ani dylematów etycznych.
11. Na tej podstawie Doktorant wprowadza pojęcie „zarządzania wrażeniem”, które krótko charakteryzuje, a następnie rozpoznaje z perspektywy zniekształceń poznawczych, zarządzania symbolicznego pośród którego technik wyróżnia się techniki neutralizacji

centralne dla analizy tematycznej w części empirycznej dysertacji (str. 79). Poświęca im dalej osobną sekcję (3.3.4). Zgłaszam w tym miejscu wątpliwość konceptualną. Otóż za swoimi źródłami literaturowymi mgr Eljas Johansson przyjmuje, że neutralizacja jest strategią defensywną. Jest to zastanawiające dlatego, że raportowanie zrównoważonego rozwoju nie zostało przedstawione jako reakcja na faktyczne, lub nawet antycypowane żądania. W tym sensie jest proaktywne (str. 80), ale nie defensywne. Nie jest dla mnie jasne dlaczego kategoria defensywności jest tu w ogóle potrzebna, a gdyby przyjąć, że jednak jest to czy faktycznie techniki omawiane w rozdziale 2, a badane w rozdziale 4 są w istocie defensywne. Cennym poznawczo zestawieniem takich technik są tabele 1, 2 i 3 (str. 83, 86 i 87). Podobnie cenny i wyrazisty jest schemat mapy pojęciowej pracy przedstawiony na rys 4 (str. 90). Szkoda, że pojawia się tak późno, bo we wstępie mógłby spełnić rolę prowadzenia czytelnika przez uporządkowaną argumentację Doktoranta. Rola ostatniej sekcji tego rozdziału jest dla mnie nie do końca jasna, chyba wyłącznie pozycjonująca, bowiem z racji zwięzłości i luźnego związku z celami pracy nie jest dalej wykorzystywana.

12. **Rozdział 3** przedstawia metodykę badań empirycznych pracy. W przypadku tego rozdziału graficzna ilustracja procedury badawczej znalazła się na samym wstępie, co bardzo ułatwia śledzenie projektu badań. Składa się on z dwóch etapów tj. analizy ilościowej oraz analizy jakościowej, podzielonych na 4 cele. Te szczegółowe cele nie zostały zgłoszone we wstępie do pracy. Cel 1 nie jest dla mnie jasny bowiem zakładając jako wzorcowy tylko jeden ze standardów raportowania tj. GRI, nie można zmapować wszystkich ram raportowania w branży. Cele 2, 3 i 4 są ściśle związane z pytaniami badawczymi. Sposób określenia populacji 334 linii lotniczych jest transparentny i jasny. Podobnie szczegółowo określony jest sposób wyłonienia 19 raportów, które podlegały szczegółowemu badaniu. Pozostaje jedna wątpliwość związana z uzyskaną próbą badawczą. Nietypowo dla badań jakościowych została ona wyłonią jako rezydualna, a w związku z tym jest w znacznej mierze niespecyficzna, częściowo też wygodna. Dlatego stawiam pytanie o zakres w jakim jest to próba teoretyczna, a w jakim niespecyficzna? Kolejne pytanie dotyczy tego, czy osiągnięto w tej próbie saturację?

13. Fazy procesu analizy tematycznej przedstawia rys 7 (str. 105). Procedura kodowania w fazie 1 została podporządkowana kategoriom GRI, co spełnia wymogi analizy

porównawczej względem tego wzorca raportowania. Przedstawiona ocena wiarygodności, w tym rzetelności i trafności stanowi jeden z wariantów stosowanych w badaniach mieszanych. W istocie faza 1 ma charakter ilościowy w znaczeniu deskryptywnym, nie w znaczeniu badań korelacji, regresji czy bardziej rozbudowanych związków pomiędzy zmiennymi. Dlatego wystarczające jest podanie miary zgodności kodowania. Przyjęty poziom zgodności kodowania (83%) sytuuje się na poziomie akceptowalnym dla badań eksploracyjnych, a niższym progu dla badań w lepiej rozpoznanych obszarach.

14. Procedura analizy w fazie 2 została szczegółowo opisana w podejściu Braun i Clarke (2006) i przedstawiona na rys 9. Podobnie jednak jak w tej pracy referencyjnej nie jest jasne czy tematy wyłaniają się indukcyjnie, jak sugeruje tekst, czy też dedukcyjnie, co wynika z istnienia sekcji 3.3.4. Znajdują się w niej liczne kody/tematy, które powinny być uwzględnione na którymś etapie procedury analizy tematycznej. Tymczasem mapa myśli przedstawiona na rys. 9 nie pozwala ani zidentyfikować pierwotnej księgi kodów, ani kolejności procedury dedukcyjnej względem indukcyjnej. Pojedynczy akapit str. 123 w tym względzie oceniam jako niewystarczający. Z kolei wyjaśnienie analizy tekstu zgodnie z CDA jest jasne i transparentne. Ciekawi mnie stanowisko Doktoranta odnośnie do różnicy pomiędzy tym podejściem, a typowym kodowaniem dedukcyjnym według założonej siatki, podobnej do tabeli 9 (str. 132).
15. **Rozdział 4** przedstawia wyniki analiz obydwu faz badania empirycznego. Pierwsza faza wskazuje na znaczne zróżnicowanie treściowe, znaczną selektywność w raportowaniu zanieczyszczeń innych niż CO₂, a także znaczny poziom odstępstw od najbardziej wymagającego poziomu raportowania GRI. Zgodnie z celem pracy szczególną uwagę analityczną poświęcono temu, co powinno a nie zostało raportowane. Doktorant zidentyfikował 243 takie zdarzenia w swojej bazie danych, z czego 163 dotyczyło całkowitych pominięć, 52 niekompletnej informacji, 28 przypadków nieprawidłowego raportowania (jednostki, tematy).
16. Wyniki fazy 2 bezpośrednio odpowiadają na pytania badawcze. Ze względu na niejasność metodologiczną, którą wskazałem w uwadze nr 14 wyodrębnienie 7 technik neutralizacji z generycznej listy przedstawionej w tabelach 1, 2 i 3. Poza tą niejasnością sposób opisu oraz ilustrowania cytatai zidentyfikowanych technik neutralizacji stosowanych w raportach nie budzi wątpliwości.

17. Konkluzje i implikacje. Ta część pracy stanowi podsumowanie, a w mniejszym stopniu konkluzje w znaczeniu implikacji teoretycznych i praktycznych. Szczególnie widoczny jest brak sformułowania szczegółowych propozycji w postaci testowalnych twierdzeń, oraz dyskusji osiągniętych ustaleń względem wcześniej omówionej literatury. Być może warto było w mniejszym stopniu posłużyć się streszczeniem wyników, a w większym wskazać w jakim zakresie potwierdzają dotychczasową wiedzę, w jakim do niej dodają nowe elementy, a w jakim się różnią. Ta warstwa wkładu do teorii jest niewątpliwym osiągnięciem Doktoranta, ale została zbyt słabo wyeksponowana w sekcji 6.3. Odnośnie do praktycznych implikacji nieco brakuje referencyjnego normatywu, czy nawet zmiennej zależnej. Trudno bowiem na podstawie badań deskryptywnych oraz interpretatywnych formułować postulaty działania menedżerów. Pośród ograniczeń brakuje być może szerszej dyskusji na temat raportowania samego w sobie. Dla korporacji jest to narzędzie komunikowania z rynkiem, pisane zgodnie z sugestiami teorii instytucjonalnej w sposób ujednolicony. Niekoniecznie odzwierciedla więc praktyki konkretnej korporacji, a może w większym stopniu praktyki instytucjonalne upowszechnione w branży. Jakkolwiek jest to zgodne z zakresem tematycznym pracy, to jednak stanowi ograniczenie.

IV. Konkluzja końcowa

Na podstawie szczegółowej analizy rozprawy mgr Eljasa Johanssona zatytułowanej „(Un)disclosed sustainability: a critical analysis of airline climate disclosures” stwierdzam, że mieści się ona w dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości. Podjęty problem raportowania emisji przez sektor lotniczy w ramach demonstrowania przez poszczególne linie lotnicze ich odpowiedzialności społecznej wskazuje na występowanie zniekształceń informacyjnych, poprzez to czego w raportach brak. Przeprowadzone badania, od systematycznego przeglądu literatury, przez badania ilościowe po pogłębione badania jakościowe, pozwalają osiągnąć cel pracy oraz udzielić odpowiedzi na dwa pytania badawcze. **Wobec tego stwierdzam spełnienie wszystkich warunków art. 187 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce oraz wnioskuję o dopuszczenie mgr Eljasa Johanssona do publicznej obrony pracy doktorskiej „(Un)disclosed sustainability: a critical analysis of airline climate disclosures”.**